

Харківська обласна рада
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Національний аерокосмічний університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ»
Всеукраїнська громадська організація «Українське реєстрове козацтво»
Громадська організація ГШ СКВ «Академія військово-історичних наук і козацтва»
Громадська організація «Окремий науково-освітній центр
Українського козацтва імені Г.С. Сковороди»
Громадська наукова організація «Харківський науково-дослідний інститут козацтва»

ДУХОВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

**Збірник наукових праць за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції**

**м. Харків
9-10 квітня 2019 р.**

УДК 101/14
ББК Ю 05

Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради ХНУБА
від 29.03. 2019 р., протокол № 7

Редакційна колегія

Шевченко А.І., член-кор. НАН України

Арус М.Х., д. т. н., проф., керівник науково-дослідного відділу Університету Аль-Андалус (Сірія)

Барка З.М., к. е. н., проф., директор Вищої школи управління суспільними фінансами, Університет Тлемсена імені Абу Бакра Белкаїда (Алжир)

Воронянський О.В., к. і. н., проф., професор кафедри ЮНЕСКО ХНТУСГ імені Петра Василенка (Україна)

Гасимов І.Ф., с. н. с., Науково-дослідний центр політичних досліджень «Caspian Gates» (Азербайджан)

Журавльов Ю.В., к.т.н., доц., декан механіко-технологічного факультету ХНУБА (Україна)

Зайончковський Ю.В., доцент ХНУБА (Україна)

Кіпенський А.В., к.т. н., проф., декан факультету соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП», президент Академії військово-історичних наук та козацтва (Україна)

Найдьонов В.А., PhD, доцент Американського коледжу з туризму (Болгарія)

Окабе Й., д. е. н., проф., професор університету Кобе Гакуїн (Японія)

Онуфріак О., викладач кафедри політології Університету Павла Йозефа Шафарика, (Словацька Республіка)

Духовність як складова Української державності: збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції: Харків, 9-10 квітня 2019р. – Харків: ХНУБА, 2019. – 348 с.

Видання містить науково-методичний доробок учасників міжнародної науково-практичної конференції «Духовність як складова Української державності», присвяченої 100-річчю Української революції 1917 - 1921 років.

Матеріали подаються в авторській редакції (за виключенням формату оформлення). Редакційна колегія надає всім авторам право вільного висловлення власної позиції, однак зазначає, що публікація матеріалу в даному збірнику не рівнозначна науковому визнанню запропонованої авторської концепції.

ISBN

© ХНУБА, 2019

© В.А. Тесленко, дизайн та макет обкладинки, 2019

Гончарова О. С., Чернікова І. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У час інтеграції України до загальноєвропейського співтовариства проблема формування духовно-моральних цінностей юного покоління в державі є актуальною. На студентську молодь дедалі більш очевидним є вплив молодіжної субкультури, відірваної від загальнолюдських духовно-моральних цінностей, багатовікової спадщини українського народу. Саме це спонукає сучасних педагогів формувати в студентів духовно-моральні цінності у процесі становлення кожного з них як особистості. Безперечно, духовно-моральний розвиток студентської молоді належить до національних інтересів нашої держави. Модель освіти за сучасних умов має базуватися на засадах демократизму та гуманізму і сприяти створенню умов для особистісного розвитку, самореалізації людини. За сучасних умов роль навчального закладу у формуванні ціннісно-орієнтованої, морально-духовної особистості є важливою. Сьогодення характеризується дефіцитом особистісних духовно-моральних цінностей студентської молоді, тому порушена проблема потребує негайного вирішення.

Метою дослідження є пошук шляхів формування духовно-моральних цінностей студентства в сучасному вищому навчальному закладі.

Різноманітні аспекти формування духовно-моральних цінностей молоді досліджували філософи, психологи і педагоги. Зокрема, слід зазначити роботи філософів – О. Дробницького, А. Здравомислова, М. Каган, П. Матвєєва; психологів – І. Бежа, М. Боришевського, С. Бубнова, О. Власенко, П. Ігнатенко, В. Москальця, В. Ядова; педагогів – О. Вишневського, В. Оржеховської, Л. Повалій, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Чорної, П. Щербаня, М. Яницького та інших авторів. Вивчаючи проблеми духовності і моральності дослідники не піддають сумніву, що основою освіти і виховання повинен бути духовний розвиток, що необхідно відроджувати вітчизняну духовно-моральну культуру, що орієнтиром мусять стати традиційні, апробовані багатьма поколіннями українські духовні цінності, що слід повернутися до основ народної педагогіки, і лише тоді ми зможемо розраховувати на відродження духовно-морального потенціалу нашого народу і достойне виховання молоді.

У сучасній ситуації особливо актуалізується проблема осмислення змісту та пошуку інноваційних шляхів духовного розвитку студентської молоді в нових соціокультурних умовах. З погляду науковців, особистість як носій духовності має уособлювати такі ознаки поведінки та діяльності: віра у вищу ідею, у велич людської душі та всього, що створила людина впродовж життя; віра у безсмертя людської душі, що поєднується з моральністю людини та спонукає її до постійного самовдосконалення; виражена потреба у справедливості; здатність щиро визнавати свої помилки, переживати почуття провини за недостойні вчинки, що виявляється у готовності до покаяння; виражене почуття самоповаги та поваги до іншої людини, до її людської гідності; стійка потреба та здатність слухати й почути іншого; готовність до безкорисливої допомоги іншим, схильність до милосердя та добродійності; повага до суспільних норм, суворе їх дотримання, законослухняність, готовність до вияву вдячності, прощення та покаяння. У сучасній вищій школі важливо створювати

умови, які сприятимуть духовному зростанню людини та самоактуалізації особистості.

Система освіти покликана формувати молоде покоління з відповідним світоглядом, системою цінностей і переконань, високим рівнем культурного розвитку, громадською зрілістю і національною гідністю. У відповідності до цього у «Національній доктрині розвитку освіти» як пріоритетні напрями виховання особистості визначено: формування національних і загальнолюдських цінностей та розширення україномовного освітнього середовища, виховання молоді на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності. Головна мета системи освіти – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування в неї духовної та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури, а також потреби та вмінь жити в громадянському суспільстві. Національне виховання спрямоване на звернення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності. Освіта утверджує національну ідею, сприяє розвитку культури українського народу. Українська національна ідея щораз глибше проникає в систему освіти й виховання студентської молоді, стає тією рушійною силою, яка веде людину до національного особистісного самоствердження й самозбереження через усвідомлення себе як представника й носія культури, ментальності передусім конкретного народу. Водночас у «Концепції духовного розвитку України» наголошується на важливості й першорядності саме духовної основи суспільного життя, оскільки саме духовний вимір стане пріоритетним у виборі моделі розвитку українського суспільства, що потребує вироблення чітких духовних принципів.

На сьогоднішній день існує потреба реалізації духовно-моральної складової в навчальному процесі ВНЗ, що вимагає діяльності викладачів, спрямованої на залучення студентів до духовної скарбниці, на розвиток ціннісних орієнтацій, духовно-моральних якостей студентів та їх творчого потенціалу. Зміст процесу духовно-морального виховання студентів має включати освітньо-виховні ресурси духовно-моральних надбань та кращих досягнень духовної культури; соціокультурний потенціал навчального середовища вузу, духовний саморозвиток і самовдосконалення особистості студента. Основне завдання педагогічного колективу ВНЗ – навчити молоду людину співчувати, співпереживати, прагнути творити добро, сформувати інтелігентну та високодуховну особистість. Методика та технологія духовно-морального виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес організації та стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів. Оскільки головною сферою соціальної активності студентської молоді є навчання, то саме у ставленні до нього, в оцінці значення набутих знань, культурі читання спеціальної літератури, прагненні професійного зростання найбільш виразно виявляється рівень розвитку духовності, якого досягнув конкретний студент. Допомогти йому у сходженні до вершин духовності педагог зможе, поклавши в основу викладання свого предмета сукупність принципів: аксіологічного (розуміння людини як найвищої цінності, орієнтація на духовність як одну з визначальних характеристик цінності вищої освіти); особистісно зорієнтованого (врахування закономірностей природного та соціокультурного розвитку особистості, організація навчального процесу в контексті християнської етики); діяльнісного (задоволення інтересів та потреб студента у різних видах

духовно-практичної діяльності, стимулювання молоді до самостійного духовного пошуку). Важливу роль у процесі духовно-морально виховання студентської молоді, зокрема майбутніх учителів історії, відіграють дисципліни соціо-гуманітарного циклу. Студенти оволодівають навичками аналізу історичних процесів, способами їх гуманного вирішення, розвивають комунікативні та організаторські вміння, набувають практичного досвіду орієнтування у складних ситуаціях. Водночас студенти виконують творчі індивідуальні завдання, розробляють наукові проекти, залучаються до науково-дослідної діяльності,

Система духовно-морального виховання студентів пов'язана не лише з діяльністю внутрішніх структурних підрозділів університету а й напрямів навчально-виховного процесу, постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, що впливає на становлення та розвиток наявної системи виховної роботи. Організацію взаємодії такої системи із навколишнім середовищем можна здійснити шляхом налагодження співпраці з громадськими організаціями й установами духовної культури міста, країни, з різними навчальними закладами тощо. Так, у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди протягом десятиліть сформувалися традиційні позанавчальні заходи, які сприяють духовному-моральному вихованню майбутнього вчителя: конкурси «Лист мамі», «Студентська весна», «Дебют першокурсника»; круглі столи з видатними представниками культури, освіти та науки; посвята в студенти та козаки ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди»; екскурсії, відвідання музейних установ, тощо.

Таким чином, система духовно-морального виховання має націлювати студентську молодь, орієнтуючись на вищі ідеали. Студенти прагнуть стати максимально корисними для суспільства, нації, а також працювати над збагаченням свого духовно-морального світу. Для досягнення мети духовно-морального виховання студентської молоді кожен вищий навчальний заклад нашої країни має стати навчально-науковим, культурно-освітнім і виховним центром роботи зі студентською молоддю. Досягнення духовного розвитку студентів ВНЗ вимагає від професорсько-викладацького складу врахування впливу названих чинників у процесі пошуку найефективніших форм і методів роботи, спрямованих на духовне зростання особистості, органічне поєднання навчання, виховання, науково-дослідної та методичної роботи.

Горбань Т. Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Одним із наслідків багатовікового бездержавного існування України стала поява феномену подвійної ідентичності як способу самоідентифікації українців. Актуальність цієї проблеми очевидна й сьогодні, проявляючись як у теоретичних напрацюваннях сучасних науковців, так і на практиці, зокрема, у гострих колізіях навколо теми подвійного громадянства. Найбільш поширеним проявом цього феномену є синдром «нероздільної українсько-російської єдності», який, маючи століттями вимірювану заглибленість в історичне минуле, і нині набуває часом гіперболізованого вияву не лише по той бік українсько-російського кордону. Не

Гаряєва Г.М., Муренко О.Л. НОРМИ МОРАЛІ І МОРАЛЬНОСТІ У ПРАВОСВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА.....	75
Гончарова О. С., Чернікова І. В. ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	78
Горбань Т. Ю. ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	80
Гришина К.А. ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК І ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	83
Дев'ятко Н.В. УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ СВІТОГЛЯДНІ КОДИ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ.....	85
Дольська О.О. МЕТАФОРА СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЯК ПІДГРУНТЯ ДУХОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ЛЮДСТВА.....	88
Древаль Ю.Д., Лінецький Л.М. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА.....	90
Євсєєв С.Є., Іващенко М.В. БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ ЯК ПРОЯВ ДУХОВНОСТІ.....	93
Єненко Є.С., Бабкова Н.В. НАЦІОНАЛЬНА ДУХОВНІСТЬ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	94
Загрійчук І. Д. ДУХОВНІСТЬ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЯ.....	97
Зобов М.І., Лошак О.В. ДУХОВНІСТЬ - НАПОВНЕНІСТЬ ЛЮБОВ'Ю.....	101
Каралаш А.-Ю.І. ГІБРИДНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА ОЗНАКА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	106
Касинюк Л. А. ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ ЯК АНТИПОД ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ.....	109
Клименко О. Ю. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ПРАКТИЧНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	111
Ковалевська О. В. ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	115
Комаринська З. М. ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СУЧАСНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ УКРАЇНИ.....	116
Копилов В.О. ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	119
Кошкіна О. І. ПОВСЯКДЕННЯ КОЗАЧОК УКРАЇНИ.....	120
Кузнецов А.Ю. ФЕНОМЕН ВЛАДИ ТА НАУКА.....	122
Кунденко Я.М. , Білостоцький М.О. ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	124
Лютій М.М. МОРАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	126
Медведь О. В. КУРСИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ ЯК ЧИННИК ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОСВІТИ.....	128
Міаніє М.Ю. ПОДАННЯ КЛЮЧОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЕКТУ «ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО (РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ)», СПРЯМОВАНОГО НА РІШЕННЯ ЗДЕБІЛЬШОГО ДУХОВНО-ЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ СУСПІЛЬСТВА.....	130
Міаніє М.Ю. ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА МАЙБУТНЬОГО. РІШЕННЯ ОСНОВНИХ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ. АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ.....	132
Міаніє М.Ю. ПОДАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРОЕКТУ «МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ РОБОТИ З КАДРАМИ» – КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ВИСОКОЕФЕКТИВНИХ КОЛЕКТИВІВ І ЧЛЕНІВ ЇХ КОМАНД.....	134
Міщенко В.І. ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ДУХОВНОГО ОБЛИЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ: ТРЕТЯ ФУНКЦІЯ.....	137
Міщенко М.М. СПІВВІДНОШЕННЯ ОСВІТИ ТА САМООСВІТИ В ХХІ СТОЛІТТІ.....	139
Моїсєєва Н.І. ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.....	141
Москальова Н.П. РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ НЕЗАЛЕЖНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРЕЗ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН.....	145